

ÇOCUK HAKLARI VE MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ

Yrd. Doç. Dr. Ebubekir ÇAKMAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bekirc@gmail.com

Özet

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesidir. İlk kez 1989 yılında onaylanan sözleşme bugün ikisi hariç BM üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi üzerinde uluslararası planda mutabakata varılmış, üzerinde pazarlık yapılması mümkün olmayan standartlar ve yükümlülükleri içermektedir. Bu belge, nerede doğduklarına, kim olduklarına; cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine bakılmaksızın herhangi bir ayırım olmadan bütün çocukların haklarını tanımlamaktadır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuklara tanınan haklar üç farklı grupta toplanabilir. Bunlar yaşamsal haklar, korunmalarına ve toplumsal katılımlarına yönelik haklar olarak adlandırılabilir.

En genel tanımıyla medya okuryazarlığı kişilerin farklı formatlardaki medya metinlerine erişebilmelerini, erişilen metinleri analiz edip değerlendirebilmelerini ve gerektiğinde ya da istendiğinde kendi medya metinlerini oluşturabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırma kapsamında medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuk hakları ilişkisi tartışılmıştır. BM Çocuk hakları sözleşmesinde belirtilen çocukların toplumsal katılımları ve korunmalarına yönelik hakları kullanmalarında medya okuryazarlığının önemli bir fırsat olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Medya Okuryazarlığı, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Toplumsal Katılım, Medya Okuryazarlığı Eğitimi

CHILDREN'S RIGHTS AND MEDIA LITERACY

Abstract

The United Nations Convention on the Rights of the Child is the most universally accepted human rights instrument in history. First approved in 1989, it has now been ratified by all but two of the UN member states. The Convention on the Rights of the Child is a universally agreed set of non-negotiable standards and obligations. It spells out the rights to which every child is entitled, regardless of where they were born or to whom, regardless of their sex, religion or social origin (Unesco, 2012). The articles of the United Nations Convention may be grouped into three categories. These are the right to survival, the right to protection and right to participation.

Media literacy is generally defined as the ability to access to media texts, analyse and evaluate those texts and create their own media texts when required or requested. This study examines the relationship between UN child right and media literacy education. As a result, the study shows that media literacy education is an important chance for children to benefit from the right to participation and protection.

Key Words: Children's Rights, Media Literacy, UN Convention on the Rights of the Child, Social Participacion, Media Literacy Education

Giriş

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BM) tarafından 20 Kasın 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilmiş, 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve 4058 Sayılı Onay Kanunu 11 Aralıkta resmi gazetede yayımlanarak taraf devletlerden biri olmuştur (TBMM, 2010). Türkiye’de 2 Ekim 1995 yılında uygulamaya giren BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 190’a yakın ülke tarafından kabul edilmiştir.

Uluslararası düzeyde böylesine kapsamlı bir uzlaşının sağlandığı BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ortaya çıkış süreci ve amacının ne olduğu, sözleşme hazırlanırken ortaya konan gerekçelerden okunabilir. Bu bağlamda öncelikle sözleşme hazırlanırken 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesi’nde de belirtilen; *“Çocukların erişkinlerden farklı fiziksel, fizyolojik, davranış ve psikolojik özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum sorunu olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği”* (UNICEF, 2004) düşüncesi göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca bildirmede vurgulanan ilkelere; çocuk haklarından herhangi bir kısıtlama, ayırım olmaksızın tüm çocukların yararlanması gerektiği, genel kültür, ahlaki gelişimi ve bireysel karar verme gücünün bunun yanı sıra çocukların katılımcılığını geliştirecek eğitimin sağlamanın önemi de göz önünde bulundurulduğu dikkat çekmektedir. Sözleşme maddeleri hazırlanırken çocukların her türlü ticari, maddi ve manevi istismardan korunmasının gerekliliği de göz ardı edilmeyen etkenlerden birisidir denilebilir.

Dikkate alınan diğer gerekçelere de bakıldığında genel anlamda sözleşmenin özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşam hakları ve koşullarının iyileştirilmesi ve esenliğinin sağlanması amacıyla uluslararası bir işbirliğinin gerekliliği ve önemine dikkat çektiği görülmektedir.

Yapılan çalışmalar sonunda üç bölüm ve 54 maddelik BM Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturulmuştur. 41 maddeye kadar olan birinci bölümde çocukların sahip olduğu haklar ve taraf devletlerin yükümlülükleri sunulmuştur.

Sözleşmenin esas kısmı olarak da adlandırılacak birinci bölümünde çocuklara tanınan çeşitli haklar sıralanmıştır. Bu haklar araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılma yoluna gidilmiştir. Örneğin Hammarberg çocuklara tanınan hakları; temel ihtiyaçlara yönelik haklar, korumaya yönelik haklar ve katılım hakları olmak üzere üç grupta toplamıştır (Hammarberg, 1990:100). Buna göre; beslenme, sağlık, eğitim ve oyun oynama gibi haklar kişinin temel ihtiyaçlarına yönelik haklar, ardından ticari ya da cinsel istismar, fiziksel ya da ruhsal istismar gibi durumlara karşı çocukların korunması korumaya yönelik haklar, üçüncü olarak da çocuğun kendi yaşamını ilgilendiren konularda kararını duyurma özgürlüğü gibi haklar ise katılıma yönelik haklar olarak değerlendirilmiştir.

Akyüz sözleşmedeki maddeleri; çocukların yaşamsal hakları, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları başlıkları altında değerlendirmektedir (Akyüz, 2010).

Bir başka sınıflamada Buckingham ise sözleşmedeki maddeleri; pasif çocuk hakları ve aktif çocuk hakları şeklinde sınıflandırmıştır (Buckingham, 2000). Her iki sınıflama da incelendiğinde çocukların temel ihtiyaçlarının sağlanması ve her türlü istismarının önlenmesine yönelik haklar koruyucu ya da pasif haklar olarak tanımlanabilir. Aktif haklar ya da katılım hakları ise çocukların kendilerini özgürce ifade etmelerine, söz sahibi olmalarına yönelik haklarını işaret etmektedir.

Çocukların temel sağlık, beslenme, barınma, korunmalarına yönelik haklar olarak tanımlanan birinci gruptaki haklar sözleşmeyi kabul eden taraf devletlerin resmi kurumları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarınca farklı projelerle uygulanmaya çalışılmaktadır. Ancak katılım hakları ya da aktif haklar olarak belirtilen hakların sağlanmasının aynı ölçüde mümkün olduğunu söylemek güçtür. Bu durum farklı nedenlere bağlanmaktadır. Örneğin; çocuk haklarının sağlanması konusunda yasal düzenlemeler gerçekleştirilmesine rağmen; uygulamada aynı başarının gerçekleştirilememesi (Erbay, 2010) gerekçelerden biri olarak gösterilmektedir. Diğer bir gerekçe olarak da Hammarberg (1990) tarafından dile getirilen; katılım haklarının nitelik olarak gerçekleştirilmesinin daha güç olması olarak gösterilmektedir. Bu konuda daha farklı bir yaklaşım izleyen Buckingham ise duruma tutarsızlık eleştirisi getirmektedir. Buckingham (2000) sözleşmede çocukların hem korunmaya muhtaç olan kişiler, hem de özgürce fikir belirtebilecek, karar verme sürecine katılabilen kişiler olarak tanımlanmasına ironik bir durum eleştirisi getirilmektedir.

Yapılan değerlendirmelere bakıldığında katılım haklarının hem kapsam hem içerik bakımından sözleşmedeki diğer çocuk haklarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu konuda gerekli resmi düzenlemeler yapılsa dahi, bunların hayata aktarılması ve gerçekleştirilmesinin çok kolay olmadığı/olmayacağı görülmektedir. Bu araştırmada BM Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında çocuklara tanınan katılım haklarının gerçekleştirilmesi konusunda medya okuryazarlığı eğitiminin sağlayacağı/sağlayabileceği katkılar ele alınacaktır. Çocuk haklarının sağlanması konusunda medya okuryazarlığı eğitiminin nasıl bir rol oynayabileceği tartışılacaktır.

Medya okuryazarlığı ve çocuk hakları ilişkisinden önce medya ile çocuk arasındaki ilişkinin ele alınmasının daha anlamlı olacağı söylenebilir.

Medya Okuryazarlığı

Medya; İngilizce ortam anlamına gelen “medium” kavramının çoğulu olarak “ortamlar” (media) anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle medya resim, sembol, fotoğraf gibi görsel ortamlar; şarkı, ses efekti gibi işitsel ortamlar; film, müzik klipi gibi hem görsel hem işitsel ortamlar; kitap ve dergi gibi basılı ortamlardan oluşmaktadır.

Araştırmalar çocukların medya karşısında geçirdikleri sürenin okulda geçirdikleri süreden fazla olduğunu göstermektedir (Buckingham, 2009). Ülkemizde de durum bundan pek farklı değildir. Unesco'nun 2005 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye en çok televizyon izleyen ülkeler bakımından günde 3.5 saatle ikinci sıradadır (İnceoğlu, 2008). Daha güncel bir araştırmada Avrupa Çevrimiçi Çocuklar projesi raporuna göre ise Türkiye’de 9-16 yaşları arasındaki çocukların interneti her gün kullananların oranı %60 olarak tespit edilmiştir (AÇÇP, 2010). Türkiye İstatistik kurumuna göre ise 16-24 yaş grubunun internet kullanım oranı yaklaşık % 63 iken, araştırmaya katılan öğrencilerde bu oranın % 90'lara vardığı tespit edilmiştir (TUIK,2010). Ayrıca bu süreye okulda ve evde yeni medya olarak adlandırılan internet uygulamalarının yanı sıra, bilgisayar oyunları, cep telefonu uygulamaları, vb. medya araçları için harcanan süre eklendiğinde, medyanın çocukların hayatlarında ne denli önemli bir yer kapladığı daha net anlaşılmaktadır. Günümüzde medyanın artık çocukların yaşamlarında bir yer kaplamanın ötesinde, yaşamlarının bir parçası haline geldiği tartışılmaktadır.

Medya ile çocuk ilişkisine değinmeden önce “çocuk” algısının da gözden geçirilmesinde fayda olduğu söylenebilir. Çocuğun medya ile ilişkisinin değerlendirilmesi, çocuğu nasıl algıladığımızla yakından ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum McLuhan (2005) tarafından şöyle dile getirilmektedir;

“Çocuk” 17. Yüzyılda icat edilmiş; sözgelimi Shakespeare’in zamanında hiç olmayan bir şeydir. Bugün çocuk deyince bizim anladığımız anlamda bir çocukluk dönemi ve o dönemlerde yaşanmıyordu, bilinmiyordu. Bugün ise çocuğun çok mantıklı olmayan bir büyüme, yetişme ortamı var. İki ayrı, apayrı dünyada yaşıyor ve ne biri, ne de diğeri onun yetişmesi için kendine göre yol yöntem arayıp bulmasına olanak tanıyor”.

Mc Luhan, bir anlamda çocuğun yaşadığı formal ve informal olarak tanımlanan iki farklı öğrenme ortamının çelişmesine işaret etmektedir. Çocuk, okul ortamında programlanmış, sınıflandırılmış bilgi içeriği ile sorumlu olurken, medya aracılığıyla herhangi bir sınıflama ya da sınırlama olmadan yetişkinlere ait içeriklere de ulaşma imkanı da bulabilmektedir. Örneğin ilköğretim birinci sınıf öğrencisi okulda çeşitli şiddet öğelerinden arındırılmış, düzeyine uygun çocuk hikâyeleri, okumaktadır. Eve gelip televizyonun karşısına geçtiğinde ise haberlerde bir cinayet haberini, evlenme programındaki bir tartışmayı ya da duş şampuanı reklamını izleyebilmektedir. Formal bir öğrenme ortamı okul ve içeriğine karşılık, informal bir öğrenme ortamı olarak televizyon ve sunduğu içeriğe maruz kalmaktadır. Benzer durumlar İnternet siteleri, basılı dergiler, afişler vb ortamlar için de söz konusudur.

Bu durum aile ve okulun çocuk algısı ve onu yetiştirme şekliyle örtüşmeyebilmektedir

Çocuk ile medya arasındaki ilişki konusunda birbirine taban tabana zıt iki farklı görüşün olduğunu söylemek mümkündür. Bu görüşlerden ilki verilen örnekte vurgulandığı gibi çocukluk olgusunun gün geçtikçe eridiği, yok olmaya doğru gittiğini ve bunun en büyük sorumlusunun medya olduğunu savunmaktadır. Diğer görüş ise; medyanın bir özgürleşme gücü olduğunu, sunduğu imkanlarla ebeveynlerine göre daha özgür, daha demokrat yeni bir elektronik nesil inşa ettiğini savunmaktadır (Buckingham,2009). Farklı her iki görüşün benzerlik gösterdiği nokta çocuklara medya konusunda eğitim sağlanmasının gerekliliğidir. Medyanın çocuk ile ilişkisinin nasıl algılandığı aynı zamanda çocuklara sağlayacağımız eğitimi de doğrudan etkileyebilmektedir. Başka bir ifadeyle; çocuk ile medya ilişkisini olumlu olarak değerlendirmemiz, medya konusunda sağlayacağımız eğitimin niteliğini de belirlemektedir. Bu konudaki eğitim medya okuryazarlığı eğitimini gündeme getirmektedir.

Medya okuryazarlığı kavramını kısaca açıklamak gerekirse, en yaygın kabul gören tanımıyla medya okuryazarlığı; farklı biçimlerdeki medya metinlerine erişebilme, erişilen metinleri analiz edip, değerlendirmede bulunabilme ve gerektiğinde ya da istendiğinde kendi medya metnini üretebilme becerileri olarak tanımlanmaktadır (Aufderheide, 1993, Buckingham, 2009; Potter, 2005). Medya okuryazarlığı tanımında erişim, analiz, değerlendirme ve yaratma becerilerinin vurgulandığı dikkat çekmektedir.

Bu araştırma kapsamında medya okuryazarlığı tanımında vurgulanan becerilerin çocuk haklarının etkin biçimde sağlanmasındaki rolü; bilgiye erişim, eleştirel düşünme ve medya üretme başlıkları altında tartışılacaktır.

Bilgiye Erişim ve Çocuk Hakları

Bilgiye erişim becerisi; kişinin istediği veya ihtiyaç duyduğu herhangi bir konuda en doğru bilgiye, en kısa sürede ulaşma becerisi olarak tanımlanabilir. Bilgi yazılı olabileceği gibi, görsel, işitsel veya hem görsel hem işitsel vb. formatlarda olabilir.

İstatistikler Türkiye’de 9-16 yaşları arasındaki çocukların %60’ının interneti her gün kullananlarını göstermektedir (AÇÇP, 2010). Güncel verilere göre internetin hangi amaçlarla kullanıldığına bakıldığında, araştırmalar; Türkiye’de internetin en çok çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okumak için bunun yanı sıra sağlık ile ilgili bilgi aramak için kullanıldığı göstermektedir. Ayrıca forum siteleri, bloglar, Facebook ve Twitter gibi sosyal medya ortamlarında toplumsal ve siyasal konular ile ilgili görüşleri okuma veya paylaşma ile mal ve hizmetler hakkında bilgi aramak da yaygın kullanım amaçları arasında yer almaktadır (TUİK, 2012).

Eğlenceden, sağlığa ve eğitime kadar hayatın tüm alanlarıyla ilgili ilişkili olunan internet ortamında baş döndürücü bir bilgi ve içerik akışı söz konusudur.

Örneğin; çocuk hakları konusunda bir ödev hazırlamak isteyen öğrenci arama motoruna, “çocuk hakları” yazdığında bir saniyenin altında bir sürede karşısına bir milyondan fazla sonuç çıkabilmektedir. Bu bir milyon kaynak anlamına gelmektedir. Bu kaynaklardan bazıları küçük bir paragraf bilgi içerirken bazıları yüzlerce sayfayı geçebilmektedir. Bazıları yazılı kaynak, bazıları belgesel, film türü görsel işitsel doküman vb. olabilmektedir. Ulaşılan bu milyonlarca dokümanın farklı formatlarda olmasının yanı sıra bazı kaynaklar resmi kurumların araştırma, rapor sonuçlarına dayanırken bazıları ise o konudaki haber metinlerine, bazılarıysa kişilerin farklı ortamlarda ortaya koydukları kişisel görüşlerine, yorumlarına hatta yapılan şakalarla ilgili olabilmektedir. Bu durumda kişi bilgiye saniyeden de kısa sürede erişmiştir, fakat ihtiyaç duyduğu, en sağlıklı geçerli bilgiye nasıl ulaşabileceği sorunu gündeme geldiği görülmektedir. Sırasıyla arama motoru aracılığıyla ulaştığı siteleri incelemeye kalksa üstesinden gelmesi pek mümkün olmayan bir durum söz konusu olmaktadır.

Medya okuryazarlığı eğitimi erişim becerisi ile kişinin başta internet ortamı olmak üzere farklı medyalarda belirli sistematik uygulamaları ve bazı stratejileri kullanarak ulaştığı çok sayıda bilgi yığını içerisinde önemsiz, yanıltıcı bilgilerin ayıklanarak, ihtiyaç duyduğu geçerli bilgiye en kısa sürede ulaşması mümkün hale getirilmektedir.

Bilgiye erişim de kullanılan stratejilere; tarama ipuçlarının kullanılması, alan uzantısı bilgisinin kontrolü, içerik türünün belirlenmesi, kaynak sorgulanması ve referansın kontrol edilmesi örnek olarak verilebilir.

Bilgiye erişim stratejilerini kullanarak çocuk hakları konusunda ödev için tarama yapan öğrenci, öncelikle arama motorunda aradığı anahtar sözcükleri “tırnak içerisinde” yazarak taradığında, karşısına çıkan sonuç sayısı bir anda yarı yarıya düşebilecektir. Alan adı uzantıları olarak “com”un ticari anlamına geldiğini, “org”un kar amacı gütmeyen organizasyonlara ait içerik sunduğunu, “gov”un devlet ve hükümete ait birimlere ait siteler olduğu bilgisine sahip kişi, aradığı konuda bir blog sitesinin herhangi birinin yazdığı sübjektif yorumlarını okumak yerine, amacı doğrultusunda öncelikle o konudaki resmi kuruluşların sitelerine yönelecektir. Resmi sitelerde dahi bilginin kaynağını ve türünü sorgulayarak bilgiye erişecektir.

Bilgiye erişim becerisi kapsamında kişilerin istedikleri ve/veya ihtiyaç duydukları çeşitli biçimlerdeki en sağlıklı ve güvenilir bilgilere belli stratejileri kullanarak en kısa sürede sağlamlarına imkan vermektedir. Çocukların bilgiye erişimleri Çocuk Hakları Sözleşmesinde de vurgulanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 13. birinci fıkrasında; *“Çocuk...ülke sınırlarına bağlı kalmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir”* (Unicef, 2004) ifadesi yer almaktadır.

Bu madde incelendiğinde çocuğun ülke sınırlarına bağlı kalmaksızın, yazılı, sözlü, basılı, sanatsal birçok biçimdeki araçlarla ihtiyaç duyduğu bilgiyi elde

edebilmesi hakkının vurgulandığı görülmektedir. Günümüzde internet aracılığıyla çocukların sadece ülkesindeki değil, dünyanın dört bir yanından, video, fotoğraf ve yazılı biçimlerdeki çok sayıda bilgiye erişmesi söz konusudur. Ancak bu bilgiler içinden ihtiyaç duyduğu geçerli güvenilir bilgiye erişmek için ayıklama yaparak bu bilgi yığınlarıyla baş edebilmesi için medya okuryazarlığı bilgiye erişim becerisine ihtiyaç duyacaktır.

Bilgiye erişim de çocuklara istenen doğru ve güvenilir bilgiye kısa sürede ulaşılabilme becerisi kazandırılması hedeflenmektedir. Başka bir ifadeyle; “bilgi sorunu” günümüzde bilgiyle baş edebilme sorununa dönüşmüştür. Medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuklara bilgiye erişim becerisi kazandırılarak, istenen bilgiye kısa sürede doğruluğu ve güvenilirliğini kontrol ederek ulaşabilmeleri amaçlanmaktadır.

Sözleşmede bilgiye erişim becerisinin vurgulandığı diğer bir madde ise madde 17’dir. Farklı biçimlerdeki bilgilere erişim becerisi; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Madde 17; çocukların bilgiye erişim özgürlüğü kazanmaları konusunda onlara önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir. Buna göre;

“Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun, özellikle toplumsal, ruhsal, ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlar” (Unicef, 2004).

Medya okuryazarlığı eğitimi ile çocukların istedikleri, ihtiyaç duydukları, merak ettikleri bilgilere güvenilir kaynaklardan, kısa sürede erişme özgürlüğü kazanmalarının amaçlanmaktadır. Özellikle internet uygulamaları sayesinde sınırların daha da ortadan kalktığı dikkat çekmektedir. Örneğin taşrada herhangi bir ilçede uçurtma yapmak isteyen bir çocuk bu konuda İzlanda’dan Mısır’a, Amerika’dan Çin’e kadar birçok kişiden yardım alarak uçurtmasını yapabilir. Özellikle sosyal medya aracılığıyla üretilen içerik tüm dünya ile paylaşılmakta. Uçurtma yapımı ile ilgili blog sayfasına konan resimli bir anlatım ya da video paylaşım ağına yüklenen bir video ile uçurtma yapımı konusunda sınırlar ötesinden bilgi edinebilmektedir. Medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuklara bu potansiyelin kullanılması adına bir farkındalık kazandırılması önemlidir. Elbette bu süreçte bu potansiyelin yalnızca olumlu olmadığını fark ettirilmesi ve bu olumsuzluklarla nasıl baş edebileceği konusunda deneyim kazanması da erişim becerisi ile verilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamda medya okuryazarlığı erişim beceri ile çocuk hakları sözleşmesinin başta madde 13 ve 17. maddeleri olmak üzere çocukların katılım hakları çerçevesinde bilgiye erişim haklarının gerçekleştirilmesi adına önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Katılım haklarının gerçekleştirilmesi adına bilgiye erişimin yanı sıra, önemli bir diğer beceri ise eleştirel düşünmedir.

Eleştirel Düşünme ve Çocuk Hakları

Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için onlara medya okuryazarlığı eğitimi sağlanmalıdır (Saito ve Ohiwa, 2003). Medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuklara günlük yaşamın her anın karşılaştıkları her türlü medya içeriğine eleştirel bakışla yaklaşımları kazandırılmaya çalışılmaktadır. İster okulda derste okuduğu bir hikaye olsun; ister otobüs durağında okuduğu bir afiş olsun; isterse izlediği bir video klip olsun tüm bu bilgi içeriklerini sorgulayıcı bir yaklaşımla analiz edip değerlendirmeleri amaçlanır. Analiz becerisi ile okuduğu bir gazete haberinin başlığı, gazetenin hangi sayfasında hangi büyüklükte yer aldığı, fotoğraf kullanılıp kullanılmadığı, ne tür bir fotoğraf ya da illüstrasyon kullanıldığı, haberde dile getirilenler argümanlar ve göz ardı edilen durumların neler olduğu, kaynağının ne olduğu gibi bazı temel bileşenler parçalara ayrılır. Metin bütünü analiz edilerek parçalara ayrılarak incelenir. Bu inceleme soru sorma şeklinde gerçekleştirilir. Analiz sonunda metne yöneltilen sorulara bulunan cevaplar doğrultusunda çocuk o metinle ilgili bir yargıya, bir değerlendirmeye ulaşır.

Çocukların izledikleri, dinledikleri veya okudukları medya metinlerine eleştirel ve sorgulayıcı bir yaklaşım izlemelerinde medya okuryazarlığı eğitimcilerince vurgulanan aşağıdaki sorular örnek olarak gösterilebilir (Share, Thoman, ve Jolls, 2005; Tüzel, 2012; Altun, 2011; Çakmak, 2011; Şahin, 2011).

- Bu metin kim tarafından oluşturulmuştur?
- Bu metinden dikkatimi çekmek ve/veya beni etkilemek için ne tür teknikler kullanılmıştır?
- Başkaları bu metni benim anladığımdan daha farklı nasıl anlamlandırmış olabilirler?
- Bu metinde hangi bakış açıları, değer yargıları, dünya görüşleri ön planda tutulurken hangileri göz ardı edilmiştir?
- Bu metin hangi amaçla üretilmiştir?

Türkiye’de çocukların %60’ının interneti her gün kullandığı (AÇÇP, 2010) ve bu verilere çocukların maruz kaldığı diğer türdeki medya türlerine ait tüketimler de göz önünde bulundurulduğunda eleştirel düşünme becerisinin önemi daha da belirginleşmektedir. Çocukların örneğin, İnternette okuduğu bir habere ya da televizyondan izlediği bir reklama sorgulayıcı, eleştirel bir bakışla yaklaşmadıkları takdirde sosyal gerçeklikleri algılamaları, beslenme alışkanlıkları, davranışlarının vb. etkilendiği ileri sürülmektedir. Amerikan Pediatri Kurumu araştırmaları televizyon, sinema, bilgisayar oyunları, internet uygulamaları, reklamlar, dergiler, kitaplar gibi medya metinlerinin çocuklara olumlu katkılarının yanı sıra olumsuz etkilerinin de olabileceğini belirtmişlerdir. Bu olumsuz etkilerin; çocukların şiddete eğilim göstermeleri, fazla hareketsiz kalmaktan ötürü vücut şeklinin değişmesi (obezite), tütün malulleri, alkol ve uyuşturucunun yaygınlaşması şeklinde olabileceği dile getirilmiştir (APA, 1999). Diğer bir ifade ile medyanın kısa ve uzun dönemde çocuklar üzerinde fiziksel ve duyuşsal anlamda olumsuz sonuçlar doğurabileceği (Potter, 2005) dolayısıyla çocuğun esenliğine zarar verebileceği ileri sürülmüştür.

Belirtilen durum karşısında, çocukların medya tarafından istismarı konusunda 1998'deki Londra'da toplanan Çocukların TV'si II. Uluslararası toplantısında aşağıdaki kararlar alınmıştır (İnceoğlu, 2008).

- Çocukların TV ve radyo hakkındaki görüşleri dinlenmeli ve saygı duyulmalı.
- Tüm çocuklara (yaş, ırk, fiziksel görünüm farkı gözetmeksizin) TV'de aynı şekilde davranılmalı.
- Çocuk programları eğlenceli, eğitsel, etkileşimli olmanın yanı sıra, aynı zamanda çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine yardımcı olmalı.
- "Şiddet için şiddet" veya "sorun çözücü şiddet" prim yapmamalı.
- Çocuk televizyonlarındaki sunucular çocuklara saygı göstermeli ve onlarla üstten bir tavır içinde konuşmamalı.
- Çocuk programları gerçek ve dürüst olmalı, zira çocukların dünyada neler olup bittiğini bilme hakları vardır.
- Programlarında müzik, drama, belgesel, haber ve komedi yer almalı. Programlar içki, uyuşturucu madde ve alkol kullanımını özendirici biçimde olmamalıdır.

Bahsedilen kaygıların çocuk hakları sözleşmesinde de vurgulandığı dikkat çekmektedir. Çocuk hakları sözleşmesi Madde 13 ve 17'ye göre bir taraftan çocuğun farklı medya araçları aracılığıyla kendini özgürce ifade etmesine dikkat çekilirken, diğer taraftan etkileşim halinde olduğu medya araçlarının olumsuz etkilerine karşı korunmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu durum sözleşmenin 17.maddesinin "e" bendinde şu şekilde vücut bulmuştur;

"13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak, çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik eder" (Unicef, 2004).

Burada medya düzenleyicilerin ya da yasal bağlam dışında eğitimsel anlamda yönlendirici ilkelerin geliştirilmesi ve çocuklara eğitim sağlanması şeklinde anlamlandırılabilir. Bu eğitim eleştirel bakış açısı kazandırmayı amaçlayan medya okuryazarlığı eğitim şeklinde değerlendirilebilir. Ancak ilgili maddede belirlenen çocukların korunması medya okuryazarlığı eğitiminin bir amacından daha çok doğal bir sonucu olarak düşünülmelidir.

Çünkü medya okuryazarlığı eğitimi ile esas olarak çocukların medya karşısında korunmasını amaçlamaktan daha çok, kazandırılacak eleştirel düşünme becerileri aracılığıyla çocukların karşılaştıkları tüm medya metinleri eleştirel bakış açısı süzgecinden geçirerek o metin hakkında kendi yargılarına varmalarını sağlamaktır. Bu sayede çocukların kazandıkları donanım ile farklı amaçlarla hazırlanmış çeşitli medya metinlerini bilinçli şekilde anlamlandırarak faydalanmalarına imkân vermektir. Aynı zamanda istismar edilmelerini engellenmesi söz konusudur. Ancak buradaki irade ve tercih bizzat çocuğun elindedir. Aksi takdirde yasal anlamda uygun olan bir metin için öğretmenin sınıfa

olumsuz medya örnekleri getirerek, çocuklara “bu zararlı”, “ bu yanlış” şeklinde bir değerlendirme yapması şeklinde eğitim vermesi hem tartışmalı olacak hem de sınırlı kalacaktır. Bu bağlamda bir medya metni bir kişi için olumsuz olarak algılanabilirken, bir başka çocuk için olumlu kabul edilebilir. Burada değerlendirme kriteri ne olmalıdır. Diğer taraftan böyle bir eğitim için çok sayıdaki olumsuz örneği tespit edip eğitim ortamına taşımak gerekmektedir. Ancak üretilen farklı biçimlerdeki milyarlarca örnek göz önünde bulundurulduğunda bunun da gerçekleşmesinin güç olduğu görülmektedir.

Medya okuryazarlığı eğitimcilerinin öğretimleri; temel kavramlar, eleştirel sorgulama, derinlemesine analiz yada çözümlene yöntemlerinin öğretimi, resmi ve gayri resmi medya üretim ve tartışma çalışmaları içeren bir öğretimsel model ve kavramsal ilkelere dayanmaktadır (Mullins ve Linder, 2006; Schwartz ve Brown, 2005'ten, aktaran., Hobbs, 2007). Dolayısıyla çocuklara medya okuryazarlığı eğitimi ile eleştirel bakış açısı kazandırılması ve onların da karşılaştıkları farklı medya metinlerini analiz edip ve kendi değerlendirmelerini ardından bir yargıya varmaları, bu sayede de medya metinlerini eleştirel bir yaklaşımla inceleyerek Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 13 ve 17'nin gerçekleştirilmesine katkı sağlayabileceği görülmektedir.

Çocuk Hakları Beyannamesi'nde ayrıca çocuğun etkileşim halinde olduğu kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerine karşı korunmasının hedeflendiği de görülmektedir. Kitle ve iletişim araçları olarak adlandırılan medyanın bir yandan çocuğun kendini özgürce ifade edebileceği, kendini gerçekleştirme aracı olarak görülürken, öte yandan çocuğun zihinsel, bedensel ve kültürel gelişimine zarar verebilecek bir unsur olarak kabul edildiğine işaret eden bir ikilem dikkat çekmektedir. Aslında bu durum medya okuryazarlığı eğitimi kapsamında çocuklara kazandırılması hedeflenen beceriler arasında yer almaktadır. Medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuklara izledikleri, dinledikleri, okudukları medya metinlerinin tümünün kurgulanmış olduğu bilinci kazandırılmaya çalışılır. Çocukların bu kurgulamanın gerçeğin bir bölümü ilgili olduğu ve metni oluşturanın amacına göre farklılaştığı, bizi etkilemek ve inandırmak için özel teknikler kullanıldığını kavraması beklenir. Sağlanan eğitimle çocukların bir medya okuryazarı olarak okudukları, gördükleri, izledikleri tüm medya metinlerini çözümleyebilmeleri hedeflenir.

Medya okuryazarlığı; medyanın algı ve inançları nasıl süzgeçten geçirdiğini, popüler kültürü nasıl biçimlendirdiğini ve kişisel tercihleri nasıl etkilediğini görebilmelerinde bireylere yardımcı olur. Eleştirel düşünme ve sorun çözme yetenekleri kazandırmak suretiyle vatandaşların bilgiyi bilinçli tüketme ve üretmesini sağlaması bakımından ifade özgürlüğü, bilgi edinme hakkı ve demokrasi açısından önemli bir rol oynar (Pekman, 2007).

Dolayısıyla farklı amaçlarla hazırlanmış çeşitli metinleri çözümleyerek değerlendirmeleri ve her türlü istismar edilmelerinin önlenmesi planlanır.

Çocukların Katılım Hakkı ve Medya Üretme

Çocuk Hakları Sözleşmesine göre; “Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir” (Madde 13).

Ancak bu hakkın kullanılması iki önemli şarta bağlanarak bu durumlarda sınırlama getirilebileceği belirtilmiştir. Bu durum Madde 13 a ve b bendinde; “Başkasının haklarına ve itibarına saygı Madde 13/a) ve Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir” şeklinde ifade edilmiştir.

Çocuk hakları sözleşmesinde çocuklara duygu, düşünce ve görüşlerini farklı ortamlar aracılığıyla özgürce ifade etme özgürlüğü tanındığı görülmektedir. Ayrıca bu özgürlüğün yalnızca aile, okul ortamı ve yakın çevreyle sınırlı kalmaması; yaşanan şehir, ülke ve hatta dünya ölçeğinde gerçekleştirilmesi vurgulanmaktadır. Bu durumda böylesine kapsamlı bir hakkın, çocukların fikirlerini, düşüncelerini, duygularını tüm ülke ve hatta dünya çapında paylaşabilmesi, duyurabilmesi nasıl mümkün olabilir?

Almanya başbakanı Angela Merkel’in 2010 yılında Türkiye ziyareti sırasında yanında Türkiye başbakanına verilmek üzere Lara isimli Alman bir ilköğretim öğrencisinin yazdığı mektubu ve yaptığı güvercin biblosunu getirmişti (Sabah, 2010). Normal şartlar altında bir ilköğretim öğrencisinin başka bir devlet başkanına dünya barışı konusundaki düşüncelerini iletmesi ne ölçüde gerçekçidir veya mümkündür? Bu noktada medya okuryazarlığının bu durumu gerçekleştirme potansiyeli sağladığı söylenebilir. Marc Prenksy tarafından dijital yerli olarak tanımlanan günümüz çocuklarının, dijital göçmeni ebeveynlerine göre bilgisayar, internet, ve özellikle sosyal medya uygulamalarına daha yatkın ve deneyimli oldukları belirtilmektedir (Prenksy,2001). Çocukların bu yatkınlık ve deneyimlerinin onlar için başta çocuk hakları kapsamında belirtilen katılım haklarının gerçekleştirilmesini sağlayan bir araca dönüşmesinin yanında, daha bilinçli bir medya ve teknoloji kullanıcı olmalarına imkân veren bir farkındalık kazanmaları medya okuryazarlığı eğitimi ile mümkün olabilir.

Medya okuryazarlığı; çocukların medyayı yalnızca etkin şekilde, eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmesi dışında, çocukların kendilerini ifade edebilecekleri medya metinleri üretmelerine de imkân verir. Başka bir ifade ile çocuklar çektikleri bir fotoğrafı ya da videoyu, çizdikleri bir resmi, yazdıkları şiiri ya da bir olay karşısındaki duygularını yalnızca arkadaşları ve ailesi ile değil ülkelerindeki tümüyle paylaşabilirler. Örneğin taşrada herhangi bir çocuk rahatsızlık duyduğu bir durum karşısında idarecilere ya da yetkili mercilere e-posta yollayabilir ya da cep telefonu ile çektiği bir videoyu video paylaşım siteleri aracılığıyla tüm ülke ile paylaşabilir. Blog tutarak herhangi bir maddi bedel ödemedi, tasarım ve programlama dili bilgisine ihtiyaç duymaksızın evindeki –okulundaki İnternet erişimi

aracılığıyla dünya barışı konusundaki düşüncelerini tüm dünya ile paylaşabilir. Mutluluklarını, üzüntülerini ve/veya tepkilerini tüm dünya ile ilgili ister yazılı, ister işitsel, isterse görsel yollardan kolayca paylaşabilir.

Ancak bu noktada teknolojinin kendisine sağladığı imkânları sorumsuzca, kendisine ve başka zarar verecek şekilde kullanmaması da oldukça önemli bir durumdur. Bu durumla ilgili yetişkin bir “katılımcı sözlük sitesi” kurucusunun televizyonda bir tartışma programında sarf ettiği sözler oldukça trajiktir. Sözlük sitesi kurucusu, internette sansür konulu tartışmada görüşlerini şöyle ifade etmektedir. *“Diyelim ki Youtube’da bir video ile ilgili hakaret içeren bir yorum yaptınız. Videoyu yükleyen kişi kendine hakaret edilmesi durumunda savcılığa başvurarak şikâyetçi olabilmektedir”*. İnternet ortamında başkalarına hakaret etmeyi özgürlük olarak algılayan bu kişinin, bu durum karşısında yasal yollara başvurulmasını sansür olarak algılaması ve şaşırması diğer trajik bir durumdur. Oysa şaşılacak olan böyle bir yaklaşım ve düşünce yapısıdır. Elbette bu bakış açısının genellenmesi söz konusu dolmayabilir. Ancak yine de çocukların internet ve beraberindeki medya uygulamalarının kendilerine önemli özgürlükler sağlamanın yanında bu özgürlüklerin sınırsız olmadığını bilmeleri önemlidir. Sağlanan özgürlüklerle birlikte sorumluluklarında arttığı da bilinmelidir. Bu farkındalık Çocuk hakları sözleşmesinde de vurgulanmıştır. İfade özgürlüğünün, katılımcılığın başkalarının hakları ve itibarına, kamu esenliğine zarar vermeyecek nitelikte, yasalara aykırı olmayacak şekilde sınırlandırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla kendi başlarına sosyal paylaşım ağına giren dijital dil yerlisi çocuklar her ne kadar sosyal medya uygulamasını belli ölçüde kullanıyor olsalar bile burada paylaştıkları bilgilerin niteliğini, yazdıkları yorumların kendisine yüklediği sorumluluğun farkında olamayabiliyorlar. Medya okuryazarlığı eğitimi hem farklı yollarla toplumsal katılımın nasıl gerçekleştirilebileceğini hem de bu konudaki sorumluluklarımızın farkında olmamıza sağlayan bir eğitimidir.

İngiltere’de 75 yıllık bir geçmişi olan medya okuryazarlığı eğitimi ülkemizde yapılandırılma sürecindedir. Çocukların yaygın şekilde kullandıkları farklı medya metinlerine erişip, daha anlamlı okuyan, eleştirel gözle bakabilen, katılımcı yurttaşların yetiştirilmesi medya okuryazarlığı eğitimiyle kazandırılması hedeflenen beceriler arasındadır.

Sonuç

Çocuklara sağlanacak medya okuryazarlığı eğitiminin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında çocukların korunması ve özellikle toplumsal katılım sağlamalarına yönelik belirlenen amaçların gerçekleştirilmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bu katkının öncelikle bilgiye erişim, eleştirel düşünme ve medya üretme aracılığıyla toplumsal katılım becerilerinin kazandırılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Bu anlamda sosyal meydanında dâhil olduğu İnternet uygulamaları başta olmak üzere, gazete, radyo, dergi gibi geleneksel medyayı da içine alan geniş bir yelpazedeki medya metinlerinin nasıl üretildiğini, anlamın nasıl oluşturulduğunu,

hangi amaçlarla hangi tekniklere başvurulduğunun çocuklar tarafından anlaşılması hedeflenmektedir. Medya metinlerinin belirtilen yapılarını anlayan çocukların bu sayede okudukları, izledikleri ya da dinledikleri bir medya metnine belli bir farkındalıkla yaklaşmaları, sorgulamaları beklenmektedir. Dolayısıyla medya okuryazarlığı eğitimiyle farkındalık düzeyi yüksek öğrencilerin hayatlarının bir parçası haline gelen medya ortamlarına eleştirel yaklaşmaları sayesinde her türlü istismardan kendilerini korumaları umulur. Bilgiye erişim becerileriyle ihtiyaç duydukları en geçerli ve güvenilir bilgiye en kısa sürede erişmeleri sağlanır. Ayrıca medya üretme becerisi aracılığıyla ise herhangi bir konu ya da durumla ilgili görüşlerini görsel, yazılı, işitsel vb. birçok yolla bulunduğu çevre ve ülkenin yanı sıra tüm dünya ile paylaşma imkânının farkında olması hedeflenir. Ancak bunu sorumlu bilinçli ve sorumlu bir şekilde gerçekleştirmesi beklenir. Bir televizyon programı ile ilgili şikâyet yazarken de, izlediği bir video ile yorum yazarken de tüm paylaştıklarından sorumlu olduğunu göz önünde bulunduran bir birey olması hedeflenir. Dolayısıyla medya okuryazarlığı eğitimi alan öğrenciler bir anlamda kendilerini gerçekleştirme anlamında da önem taşıyan toplumsal katılım hakkını belli ölçüde kullanabilme imkânına erişebileceklerdir.

Bahsedilen bu gerekçeler nedeniyle medya okuryazarlığı eğitiminin çocuk haklarının uygulanabilmesindeki kritik rolü ortaya çıkmaktadır. Medya okuryazarlığı eğitiminin bu kilit rolü diğer araştırmacılar tarafından da vurgulanmıştır. Örneğin Oktay, yaşam boyu devam eden bir süreç olarak medya okuryazarlığı eğitimiyle; sorumlu, katılımcı, eleştirel ve hak arayan bireyler yetiştirilmesine ve çocuk hakları sözleşmesinin uygulanmasına katkı sağlanacağını (Oktay, 2011) vurgulamaktadır. Bu konuda oldukça kapsamlı diğer güncel bir çalışma ise I. Çocuk Hakları Belgesi'dir. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresinde ikinci kez ele alınan Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nde 2012-2016 yılları için belirlenen dokuz amaçtan birisi de çocuk dostu bir medyadır. Bunun ortaya konması adına belirlenen eylemlerden birincisi ise; örgün eğitimle eleştirel medya okuryazarlığı eğitiminin gerçekleştirilmesidir (Şirin ve Gülan, 2011). Yine geniş katılımlı bir başka çalışmada ise 2012 yılında gerçekleştirilen Yaşam Boyu Medya Okuryazarlığı çalıştaydır. Çalıştay sonuç bildirgesinde; medya okuryazarlığı eğitiminin okul öncesinden itibaren bütün eğitim kademelerinde (ilkokul, ortaokul ve lise) ilgili derslerin öğretim programlarıyla ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği belirtilmiştir (RTÜK, 2012).

Dolayısıyla medya okuryazarlığı eğitimi ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen temel yaşam, sağlık ve barınma gibi haklar dışında gerçekleştirilmesi daha zor olan katılım haklarının gerçekleşmesine önemli ölçüde katkı sağlayacağı sonucunun diğer araştırmalarda da vurgulandığı görülmektedir. Bu bağlamda medya okuryazarlığı eğitiminin sağladığı bu potansiyelin değerlendirilmesi, sağlanacak eğitimlerde bu farkındalığın göz önünde bulundurulması önemlidir. Farklı araştırmalarla bu çerçevede sağlanan medya okuryazarlığı eğitiminin çocukların kendilerine tanınan haklardan haberdar olmaları ve bu haklarını kullanma pratiklerini de araştırılması önem arz etmektedir.

Kaynakça

AÇÇP. (2010). *Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi Türkiye Bulguları*. <http://eukidsonline.metu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2012)

Akyüz, E. (2010). *Çocuk Hukuku-Çocukların Haklarının Korunması*. Ankara: Pegem Yayınları

Altun, A. (2010). *Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

APA., (American Academy of Pediatrics) (1999). "Media Education" Committee on Public Education *Pediatrics* 1999;104;341

<http://pediatrics.aappublications.org/content/104/2/341.full.pdf+html?maxtoshow=&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=media+education&searchid=1&FIRSTINDEX=0&volume=104&issue=2&resourcetype=HWCIT> (Erişim Tarihi: 21.05.2008)

Aufderheide, P.(1993). *Media Literacy: A Report of The National Leadership Conference on Media Literacy*. Washington, DC, Aspen Institute.

http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED365294&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED365294 (Erişim Tarihi: 10.06.2010)

Buckingham, D. (2009). *Media Education Literacy Learning and Contemporary Culture*. Cambridge: Polity Press

Buckingham, D. (2000). *After the Death of Childhood: Growing Up in the Age of Electronic Media*. Cambridge: PolityPress

Çakmak, E.(2010). *İngiltere ve Türkiye'deki İlköğretim Medya Okuryazarlığı Eğitimi program ve Uygulamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu

Erbay, E. (2010) "Çocuk Hakları ve Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu". *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 20. Yılında Türkiye de Çocuk Hakları*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi. Ankara: Maya Akademi.

İnceoğlu, Y. (2008). "Introduction of Media Literacy Course in Turkey's Curriculum" <http://www.yasemininceoglu.com/makaleler4.php> (Erişim Tarihi: 21.06.2011)

İnceoğlu, Y. (2008). "Bir Üçleme: Çocuk, Medya ve Eğitim". (Ed.:M.İşık ve A.Erdem) *Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim*. Eğitim Kitabevi.

<http://www.yasemininceoglu.com/makaleler2.php> (Erişim Tarihi: 10.06.2012)

Hammarberg, T. (1990). "The UN Convention on the Rights of the Child - and How to Make it Work" *Human Rights Quarterly* 12. (97-105) <http://www.jstor.org/stable/762167?seq=1> (Erişim Tarihi: 17.04.2011)

Hobbs, R. (2007). "Approaches to Instruction and Teacher Education in Media Literacy" *United Nations Literacy (UNESCO Regional Conferences in Support of Global Literacy)* (Doha, 12– 14 March 2007).
<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001611/161133e.pdf> (Erişim Tarihi: 08.03.2010)

Kanald, (2011). Muhabbet Kralı TV. Programı. 8 Mayıs 2011 Muhabbet Kralı-İnternet Sansürü Konulu Tartışma Programı

Mc.Luhan, M.(2005). *Yaradığımız Medya* (The Medium is The Massage) (Çev.:Ü. Oskay). İstanbul: Merkez Kitaplar

Oktay, Ç.H. (2011). "Çocuk Hakları Kültürünün Gelişiminde Medya Okuryazarlığı Dersinin Önemi" *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi. Yetişkin Bildirileri Kitabı 2. Yayın Dizisi: 16. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 91*

Pekman, C. (2007). "Avrupa Birliğinde Medya Okuryazarlığı" *I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı Bildirileri* (Ed.:Nurçay Türkoğlu, Melda Cinman Şimşek) *Medya Okuryazarlığı*. İstanbul : Kalemus Yayınları

Potter, W. J. (2005). *Media Literacy. Third Edition*. London: Sage Publications.

Prensky, M. (2001). "Digital Natives, Digital Immigrants". Horizon MCB University Press, 9 (5).

<http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20%20digital%20natives,%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf> (Erişim Tarihi: 08.08.2012)

Rtük., (2006). "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları"http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=57ce5022-fd71-442a-94e7-6567ae4a9e9b (Erişim Tarihi: 13.06.2012)

Rtük., (2012). *Yaşam Boyu Medya Okuryazarlığı Çalıştayı*. (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, RTÜK ve MEB. İşbirliği 30 Haziran-1 Temmuz) , Ankara.

<http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/cal9.html> (Erişim Tarihi: 13.09.2012)

Sabah, (2010). Angela Merkel Ankara'da. 29.03.2010 Tarihli *Sabah Gazetesi*.
http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/03/29/angela_merkel_ankarada

Saito, T. & Ohiwa, H. (2003) "Roles of the Teacher in Media Literacy Education" <http://web.sfc.keio.ac.jp/~tsaito/papers/ifip2003.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2012)

Şahin, A. (2011). *Öğretmenler, Öğretmen Adayları ve Medya ile Bağlı Olan Herkes İçin Eleştirel Medya Okuryazarlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şirin, M.R. ve Gülan, A.(2011). "I. Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2012-2016". *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi*. Yayın Dizisi. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Share, J., Thoman, E. & Jolls, T. (2005). *Five Key Questions That Can Change The World: Classroom Activities For Media Literacy*. Los Angeles: Center for Media Literacy.

Ebubekir ÇAKMAK

TBMM. (2010). "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf> (Erişim Tarihi: 26.03.2011)

TUİK. (2011). "Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması- 2011"

Sayı:8572-18/08/2011-12:00 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8572>
(Erişim Tarihi: 18.05.2012)

Tüzel, S. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

UNICEF. (2012). "Convention on the Rights of the Child: Summary"

<http://www.unicef.org/turkey/crc/cr23a.html> (Erişim Tarihi: 11.09.2012)

UNICEF. (2004). "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi".

<http://www.unicef.org/turkey/pdf/cr23.pdf> (Erişim Tarihi: 26.03.2011)